

2/18

Arnikum

časopis spolku Arnika

Zaostřeno na stavbu jezu na Labi

Spolupracujeme
s občanskými iniciativami
na východě Ukrajiny
strana 11

Iris Brunar:
Labe si zaslouží
naši ochranu
strana 8-10

Foto: Martin Holzknecht

„Planeta Země“ přiletěla do Prahy. Řeč je samozřejmě o EARTH, naší partnerské organizaci z Bangkoku. Sedm jejích členů včetně ředitelky Penchom Saetang (vpravo) přijelo začátkem dubna, aby se v Česku inspirovali, jak řešit konkrétní ekologické problémy - historické zátěže a zpracování odpadů. V rámci nabitého programu jsme naše kolegy vzali do pražské prodejny BezObalu a v Čelákovících vyslechli příběh boje místních lidí proti splodinám z tamních sléváren. Další výprava vedla za ekologickými specifiky Mostu a Litvínova a v Písku jsme navštívili zdejší skládku odpadu, kompostárnu, dotřídňovací linku a sběrný dvůr. Severočeská exkurze proběhla za doprovodu Ing. Marka Šíra, PhD. z VŠCHT, na jejíž půdě jsme pak uspořádali přednášku o dosavadním odbourávání toxického znečištění Thajska.

Zachraňme Sanu! U příležitosti Mezinárodního dne životního prostředí 5. června se sešly desítky lidí, aby bojovaly za ochranu unikátních pramenů bosenské řeky. V březnu byla v její těsné blízkosti uvedena do provozu vodní elektrárna Medna, kvůli které se zvedla hladina vody nad přehradou, naopak pod hrází je koryto řeky suché. Prameny Sany nejsou v současné době pod žádnou ochranou a spásí je jen změna legislativy, uvedl Viktor Bjelić z Centra pro životní prostředí. Podle nedávno vydané studie způsobí výstavba naplánovaných elektráren na Balkáně globální vyhynutí jednácti druhů ryb a zničující dopad bude mít i na více než stovku dalších. Všechny přitom patří k ohroženým druhům podle IUCN. Podpořte Arniku v boji za záchranu balkánských řek na: www.arnika.org/reky

Foto: Centar za životnu sredinu

Foto: Jaromír Henzl

Alej roku 2017 má svého vítěze! Slavnostní vyhlášení proběhlo 12. května přímo ve vítězné aleji. Tou se tentokrát stalo teprve dvouleté stromořadí ovocných stromů Stará Husí cesta v Dřevčicích u Dubé nedaleko Máchova jezera. Během slavnosti jsme se setkali s autorem vítězné nominace a vítězem Fotosoutěže, komunitou aktivních místních občanů a spolkem trampů, kteří stromořadí vysázeli. Umístění pamětní cedule a předání cen doprovodila hudba a místní hasičský spolek a na závěr jsme se vydali na místní přírodní skalní útvar Martinské stěny. Zároveň byl také spuštěn nový ročník celostátní soutěže Alej roku 2018, aby nominující zastihli koruny stromů ještě rozkvetlé a jarně svěží. Novými patronkami ankety se letos staly malířka Iva Hüttnerová a pěvecké trio Sestry Havelkovy. Nominovat své kandidáty můžete až do konce října na webu www.alejroku.cz.

V červenci se rozhodovalo o budoucnosti Prahy. Závažné připomínky k Metropolitnímu plánu podaly městské části i občané

Po mnohaletém čekání odstartovalo koncem letošního června připomínkování Metropolitního plánu. Na společném jednání na pražském Výstavišti došlo k prvnímu skutečnému střetu mezi tvůrci Metropolitního plánu a úřady, městskými částmi a občany. Institut plánování a rozvoje musel konečně čelit mnoha nepříjemným otázkám. To hlavní ale magistrát čekalo až během července. Právě během tohoto horkého prázdninového měsíce posílali lidé i městské části magistrátu nepočít přímé připomínky.

Metropolitní plán je úplně jiný než jsou občané doposud zvyklí. Přináší jen minimální regulaci, nechrání školy, školky nebo třeba

polikliniky, dovoluje zastavět parky. Výšková regulace, se kterou se tolik chlubí, není nic jiného než síť nesourodých čtverců, rozložených nad mapou Prahy. Třeba na sídlišťích, kde žije víc než třetina obyvatel města, může vyrůst prakticky cokoli – kanceláře nebo bytovky s 8, 12 nebo i 21 podlažímí. Metropolitní plán odmítl řešit dnešní palčivý problém sucha a vln veder, která Prahu pravidelně suší. Dokument nezlepší ani to, že tolik Pražanů trpí nadlimitním hlukem a výrazně znečištěným ovzduším.

Arnika se Metropolitnímu plánu věnuje víc než 5 let. Uspořádali jsme několik seminářů, v zimě letošního roku jsme začali spolupracovat se skupinou předních od-

borníků, jako jsou profesori Karel Maier a Luděk Sýkora. Díky této spolupráci jsme podali připomínky ke všem zásadním problémům Metropolitního plánu. Nezapomněli jsme ani na potřebné formuláře, které mohli občané volně použít, a spolu s místními spolky jsme vytvořili i vzorové připomínky pro veřejnost. Radili jsme Pražanům online i na několika seminářích. Všechno najdete pěkně pohromadě na webu Změny Prahy – www.ZmenyPrahy.cz. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Vendula Zahumenská

Za pět minut dvanáct

Stop spalovně Mělník

Ostavbě spalovny odpadů na Mělnicku se diskutuje skoro deset let. Posledních několik měsíců, kdy projekt nabývá ostřejších obrysů, je v Horních Počaplech a okolních obcích tématem číslo jedna. Začátkem roku ČEZ požádal Ministerstvo životního prostředí o posouzení dopadu stavby na životní prostředí a podnikl tak kroky ke spuštění procesu EIA. Projekt má ale řadu nedostatků, na které upozorňují mimo jiné členové petičního výboru Stop spalovně Mělník.

Že spalovny odpadů bývají velkým průmyslovým původcem dioxinů, z nichž některé jsou silně karcinogenní, reprotoxické a poškozují nervový a imunitní systém, je známý fakt. V tomto případě by navíc svoz odpadů ze Středočeského a pravděpodobně i dalších krajů představoval obrovskou dopravní zátěž pro region. Tak zvané ZEVO Mělník (Zařízení na energetické využití odpadů) má ale nedostatky i v samotném návrhu projektu a podává veřejnosti lživé informace. Na ty kromě Arniky upozornilo např. Hnutí DUHA nebo Ekozahrada Pod věží z Horních Počapel. Předně ČEZ nevybral pro zařízení konkrétní technologii, která je přitom zásadní pro

samotné zhodnocení dopadu na životní prostředí.

Nejvýraznější je dezinformace o emisích toxických dioxinů do ovzduší, která podle tvrzení ČEZu dosahuje v ČR 740 g TEQ. Hodnota, uváděná MŽP, je však 25krát nižší. Autoři projektu také tvrdí, že hlavní podíl na těchto emisích mají přírodní procesy, například lesní požáry. Abychom ale tímto způsobem dosáhli hodnot uváděných ČEZem, musely by každý rok shořet všechny naše lesy. A zařadili bychom se zároveň mezi země s nejhorší bilancí těchto emisí. ČEZ navíc informuje pouze o emisích dioxinů do ovzduší, na kterých se v ČR spalovny podílí méně než 0,5 %. Záměrně opomíjí popílky a popel. V těch totiž spalovny vyprodukují tolik dioxinů, jako jsou emise těchto látek do ovzduší za celou republiku.

Arnika a Ekozahrada Pod věží v otevřeném dopise zažádali ministra životního prostředí, aby hodnocení vlivu na životní prostředí, které se opírá mimo jiné o zcela zkreslující informace podávané ČEZ a zpracovatelem dokumentace EIA, vrátil jako chybné.

Dalším z argumentů ČEZu pro výstavbu spalovny je plánovaný zákaz skládkování komunálního odpadu. Stavba by z tohoto důvodu měla být dokončena do roku 2024. Zde je opět opomíjen důležitý fakt, a to že jedna třetina z celkového objemu spálených odpadů zůstane v podobě strusky, popela a popílku, které budou muset samozřejmě skončit na skládce. Toto řešení tedy není o nic efektivnější než eliminace komunálního odpadu pomocí recyklace nebo předcházení jeho vzniku.

Proti výstavbě spalovny v blízkosti Horních Počapel se bouří jak správy okolních obcí, tak jejich občané. Autoři petice proti této stavbě, mezi kterými jsou i vedoucí spolku Ekozahrada Pod věží PhDr. Hana Beranová a RNDr. Jindřich Petrlík z Arniky, posbírali přes čtyři tisíce podpisů. Podpisové archy byly předány premiéroví Andreji Babišovi a ministroví životního prostředí Richardu Brabcovi. ■

ARNIKA

Eva Orcígrová

Podporujeme snižování produkce odpadů v obcích

Domácnosti a firmy v ČR vyhadzují do popelnic výrazně víc odpadu než v ostatních vyspělých zemích. Průměrný obyvatel vyprodukuje za rok kolem 200 kg směsného odpadu, firmy v přepočtu na 1 obyvatele zhruba 70 kg. V součtu to je asi o 100 kg víc než například v Německu či Rakousku. Hlavní příčinou této situace je to, že jsme dosud tomuto problému věnovali málo pozornosti.

Při našich analýzách jsme zjistili, že obce a města potřebují v této oblasti pomoc. Již čtvrtým rokem proto oceňujeme v rámci soutěže Odpadový Oskar obce, které produkují málo směsného odpadu. Potěšitelné je, že se to mnoha obcím daří. V letošním ročníku jsme jako příklad dobré praxe ocenili Jihlavu. Je to první město v ČR nad 50 000 obyvatel s produkcí směsného odpadu pod 150 kg na obyvatele za rok a má zájem tuto produkci dál snižovat. Jihlavu jsme ocenili jednak na semináři k odpadům, který jsme uspořádali spolu se Senátem Parlamentu ČR, jednak při tiskové konferenci přímo v Jihlavě.

Oceněných obcí je samozřejmě mno-

hem více. Jejich přehled naleznete na webu soutěže. Postupně doplňujeme popisy jejich odpadového hospodářství do příkladů dobré praxe na webu <http://arnika.org/odpadovy-oscar>.

Kromě Odpadového Oskara jsme pro obce i veřejnost připravili několik příruček a videí. Podrobně jsme možnosti snižování směsného odpadu zpracovali i v rámci e-learningového kurzu. V současnosti také realizujeme poradenský projekt pro obce Středočeského kraje. Obcím připravujeme analýzy jejich odpadového hospodářství, doporučujeme další kroky a podporujeme i větší osvětu v této oblasti. Podrobnosti naleznete na stránce <http://arnika.org/odpady>.

Vysoká produkce směsného odpadu ve svém důsledku znamená, že zhruba 50 % komunálního odpadu se v ČR skládá. Díky tomu má ČR velké potíže s plněním cílů evropských směrnic (cíle pro recyklaci, cíle pro omezení emisí metanu ze skládek v důsledku ukládání velkého množství biologicky rozložitelných odpadů). Český parlament již kvůli této situaci přijal zákaz skládkování směsného odpadu od roku 2024. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY
Milan Havel

Bude hlas občanské společnosti po celém světě silnější?

Překlenout vzrůstající nedůvěru veřejnosti vůči svým politikům a posílit přímý vliv lidí na důležitá rozhodnutí, právě to jsou vytyčené cíle nových pravidel pro zapojení veřejnosti do rozhodování o veřejných záležitostech, která vytváří Výbor pro lidská práva Organizace spojených národů (OSN). Mezi iniciátory a tahouny procesu je také Česká republika.

Praviděpodobně jste se již na stránkách Arnika setkali s termínem Aarhuská úmluva. Mezinárodní dokument Evropské hospodářské komise OSN, který v červnu oslavil dvacet let od svého vzniku, zaručuje mj. zapojení veřejnosti do rozhodování. Týká se ale jen environmentálních témat a je uplatňován pouze v zemích Evropy a bývalého Sovětského svazu, které se k tomu dobrovolně zavázaly.

Nová pravidla OSN by měla lidem na celém světě dát více možností podílet se na rozhodnutí například o veřejných rozpočtech, strategiích pro rozvoj států a měst, dopravě, školství a podobně. „Obyvatelům většiny států světa jsou tyto rozhodovací procesy zpravidla uzavřeny,“ říká předseda Arnika Martin Skalský, kte-

rý se osobně zúčastnil dubnového jednání OSN v Ženevě.

„Zkušenosti uplynulých dvaceti let přitom ukazují, že účast veřejnosti v rozhodování pomáhá předcházet korupci, omezovat chyby úřadů, nacházet kompromisy a vede k vyšší kvalitě rozhodnutí. Z praxe známe stovky případů, kdy lidé pomohli zlepšit kvalitu života ve svém městě či obci nebo předejít zbytečným škodám na životním prostředí,“ dodává Skalský.

Připravovaná pravidla budou vycházet z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966, který navazuje na Všeobecnou deklaraci lidských práv. Návrh dokumentu v současné době vzniká na Úřadě vysokého komisa-

ře OSN pro lidská práva. Následně o něm v září budou rokovat zástupci jednotlivých vlád, kde se dá očekávat odmítavý postoj států, které práva svých občanů dlouhodobě porušují.

Iniciátorem procesu je skupina pěti států, mezi nimiž je i ČR. Na všech kontinentech už proběhly konzultace s odborníky, akademiky i pracovníky nevládních organizací. Celá záležitost je sice teprve na počátku, v konečném důsledku by ale mohlo jít o revoluční způsob, jak lidem vrátit hlas ve vě-

cech veřejných. Jít jednou za čtyři roky k volbám nestačí. ■

ARNIKA
Martin Holzknicht

Tým Bořena zahajuje v Českém středohoří nový projekt

Pravidelní čtenáři Arnika již určitě vědí, že ochrana vzácných rostlin v Českém středohoří Týmem Bořena má historii, která sahá mnohem dále než samotná Arnika. Tým Bořena zahájil svou činnost ještě v době minulého režimu, nejprve jako neformální sdružení, později jako základní organizace ČSOP, po sametové revoluci nejprve v rámci Děti Země a nakonec Arniky.

Od roku 1985 do roku 1994 přemístili členové týmu řadu ohrožených rostlinných druhů z prostoru vznikající Radovesické výsypky. Ze tří různých typů lokalit se podařilo přestěhovat devět druhů rostlin. Osm z nich se ve svých nových domovech zabydlelo. Úspěšnost přesunu lze považovat za výjimečnou. Tým Bořena se následně věnoval péči o zachráněné rostliny na nových lokalitách. Jeho snaha byla v roce 2010 odměněna nálezem dalšího vzácného druhu, hořečku britého (*Gentiana ciliata*).

Tým Bořena tradičně věnuje svou pozornost lokalitám, které mají charakter tzv. bílých strání, tedy nelesním společenstvím, kde jsou křoviny a stromy nesouvisle zapo-

jeny. V loňském roce jsme i díky podpoře MŽP mohli zmapovat výskyt bílých strání v rámci celého Českého středohoří, zejména v oblastech ležících mimo CHKO. Podařilo se nám identifikovat další lokality, které by pro své zachování vyžadovaly větší managementové zásahy a následnou péči.

Na loňský projekt můžeme letos díky podpoře MŽP navázat aktivitami, které budou usilovat o motivaci zejména vlastníků pozemků k péči o podobné lokality. Nejprve chceme zpracovat odborný návrh, jaké zásahy a péči která lokalita potřebuje. Poté budeme jednat s majiteli o možnostech realizace. Naše snahy podpoříme osvětovými aktivitami, zaměřenými jak přímo na majitele a uživatele pozemků, tak i na veřejnost.

Patří k nim semináře, exkurze, workshopy, videoklipy nebo webové stránky.

Otázka péče o bílé stráně patří k jednomu ze zásadních problémů české ochrany přírody - zarůstání krajiny. Po vymizení velkých býložravců i útlumu extenzivního zemědělského využití pozemků totiž z krajiny mizí bezlesí – louky a stepi postupně zarůstají náletovými dřevinami a invazivními druhy rostlin, a mizí tak typy krajiny, které mnoho stále vzácnějších druhů ke své existenci nutně potřebuje. ■

ARNIKA
OCHRANA PŘÍRODY

Vlastimil Karlík

Pomoc zemi hor a chrámů zatížené nebezpečnými kovy

Po sedmi letech se vracíme do Arménie, a to kvůli barevným kovům. Jejich těžba totiž kontaminuje široké okolí samotných dolů, což má přímý vliv nejen na přírodu, ale také na zdejší obyvatele. Proto jsme se spojili s arménskou organizací AWHHE a informačním portálem Ecolur, abychom prosadili právo místních účinně tyto průmyslové procesy ovlivnit.

Hlavními „viníky“ znečištění jsou měď, molybden a zlato, při jejichž získávání dochází ke vzniku celé řady druhotných látek - nejčastěji kadmia, arsenu nebo olova. Lidé, kteří v okolí dolů a přilehlých odkališť žijí, jsou pak zhusta obětmi průmyslové činnosti, a zatím nemají moc situaci zvrátit.

To by se ale mohlo změnit i díky touze místních po zdravějším prostředí pro život. „Lidé i v odlehlých vesnicích jsou velmi aktivní. To, co nejvíc potřebují, je vědecká činnost, analýzy, které by jim daly do rukou tvrdá data, a následně pomoc s jejich využitím v rozhodovacích procesech,“ popisuje ředitelka

Foto: Nikol Krejčová

AWHHE Elena Manvelyan. A právě kvůli tomu do věci vstupuje Arnika, jak vysvětluje koordinátorka projektu Nikol Krejčová: „Budeme zjišťovat, jak vážné je znečištění odpadních kalů z těžby, jakým způsobem se v nich obsažené těžké kovy dostávají do okolního prostředí a jak tuto kalamitu napravit.“

V roce 2017 vyprodukoval arménský těžební průmysl bezmála sedm a půl miliardy korun, což představuje více než tři procenta tamního HDP. V nedávných měsících Arménie zažila svou vlastní Sametovou revoluci, od které mají místní lidé vysoká očekávání. Odstoupivší premiér Serž Sargsjan má navíc podle blíže neověřených zpráv značný vliv na společnost Vallex Group, která provozuje

důl na měď a molybden v Teghutu a továrnu ve městě Alaverdi.

Oběma těmito závody na severu země se už teď zabýváme. Vedle nich také podobnému dolu v Akhtale a navíc ještě dolu na zlato u obce Sotk nedaleko jezera Sevan. To je i díky své rozloze životně důležité pro celý region a výraznější kontaminace vody by měla katastrofální následky. Jak ovšem v této souvislosti upozorňuje Jindřich Petřík, „z jedovatých odkališť mohou těžké kovy unikat do okolních říček nebo prosakovat přímo do přilehlých pastvin a polí, protože se nikdo neobtěžoval s jejich izolací.“ ■

ARNIKA
Martin Holzkmacht

Stavba jezu na Labi: neefektivní a zbytečné řešení

Už více než dvacet let je na stole otázka stavby jezů na Labi, v úseku od Ústí nad Labem po státní hranici s Německem. V posledních několika letech se hovoří především o plánovaném jezu u Prostředního Žlebu u Děčína. Je důležité připomenout, že celý tento úsek Labe je téměř neregulovaný a je tak naší jedinou velkou řekou, která stále volně proudí a umožňuje díky tomu existenci vzácného ekosystému.

Řeka vytváří tzv. štěrkopískové náplavy, které vznikají postupným sedimentem štěrku a písku v určitých místech podle proudění řeky. Tato místa se střídavě zaplavují a vysychají a poskytují tím prostor pro specifické živočichy a rostliny. Mnoho vzácných druhů žije i přímo v přirozeně tekoucí řece a podél ní, například lososi, úhoři, velevrubi nebo bobří. Na Labi dokonce žije jediná původní bobří populace u nás. Labe je významné i jako krajinný prvek, údolí hluboké až 300 m je v České republice zcela jedinečné.

Ze všech těchto důvodů byla oblast zařazena mezi nejvýznamnější lokality evropské přírodní sítě Natura 2000. Prvotně pouze její část od Prostředního Žlebu k hranicím; část od Prostředního Žlebu proti proudu byla do Natury zařazena až roku 2016 po nátlaku ekologických organizací (včetně Arniky), sdružených do Koalice pro Naturu. V této nové evropsky významné lokalitě Porta Bohemica bohužel nejsou vyhlášeny

štěrkopískové náplavy jako jeden z předmětů ochrany, přestože by jim být měly. Naše činnost ani v této problematice tak nekončí. Oblast je chráněna i českou legislativou, byla zařazena do CHKO Labské pískovce.

Narušení přírody bez plnohodnotné kompenzace

Stavba jezu by cennou přírodu významně narušila. Kvůli zvednuté hladině by byly zaplaveny náplavy i břehy, jez by byl nepřekonatelný pro mnoho druhů ryb. Řeka by se změnila v regulovaný tok a celý ekosystém, který nyní chráníme, by se nenávratně změnil.

V případě narušení evropsky významných lokalit je nutné navrhnout funkční kompenzace předmětů ochrany. Příroda jako celek se samozřejmě kompenzovat nedá - pokud jednou lokalitu ztratíme, naše snahy o její vytvoření nebo nalezení na jiném

místě jsou vždy méně kvalitními náhražkami. Co se týče Labe, několik studií prokázalo, že kompenzace v tomto případě nejsou vůbec možné. Nově vznikající vláda přesto jez umístila do svého programového prohlášení. Podle rozhodnutí z ledna 2018, kdy byla stanovena převaha veřejného zájmu v případě jezu, má ministerstvo životního prostředí povinnost stanovit kompenzační opatření stavby, pokud jsou možná.

V současné době tedy doufáme, že ministerstvo kompenzace nestanoví.

Foto: Petr Zawiak Vrabec

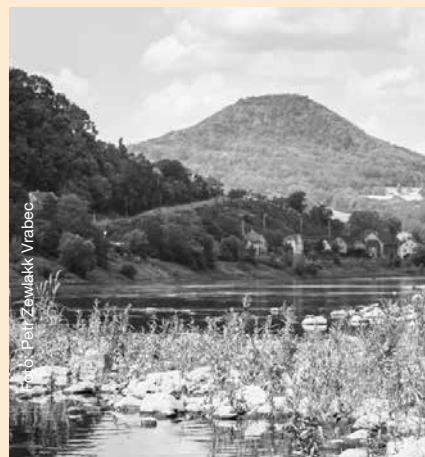

Foto: Petr Zawiak Vrabec

Foto: Petr Zawiak Vrabec

Současně nejspíše v zimě se znovu začne projednávat EIA (Environmental Impact Assessment čili Vyhodnocení vlivů na životní prostředí).

Jez - oficiálně Plavební stupeň Děčín - je představován jako řešení, které je nutné pro zlepšení splavnosti Labe pro velké nákladní lodě. Pravdou ale je, že Labe není

Foto: Petr Zewiáček Vrábec

Jez by tedy na německé straně neodpovídal Konceptci. Ani na české straně by nevyřešil celý úsek od Ústí nad Labem po hranici, jak bylo v původních plánech. Jezy by musely být minimálně dva; podobná sálamová metoda u nás není neobvyklá a je na místě se jí bát i zde.

Jezy i další opatření, která by se nutně musela provádět, by stály desítky miliard ze státního rozpočtu. Jejich návratnost však není jasná. S přibývajícím suchem se bude situace Labe jako vodní cesty zhoršovat a je nejisté, zda zisky soukromých firem vynaložené veřejné finance navrátí.

Živé Labe je zájmem nás všech

Arnika rozhodně podporuje rozvoj místního regionu. Je na čase rozvíjet turistický ruch především kolem Labské cyklostezky, která vede od pramene až po ústí Labe,

Spustili jsme petici za živé Labe, se kterou chceme konfrontovat vládu a parlament!

Zatím ji podepsalo více než 800 lidí, ale čím víc nás bude, tím větší sílu bude mít.

Připojte se k nám a pozvěte k podpisu i své přátele a známé. Aby naše nejdelší a nejvýznamnější řeka žila je v zájmu nás všech!

Text výzvy najdete na www.zivelabe.cz.

pro tyto lodě vhodné. Výška jeho hladiny velmi kolísá, což se stále zhoršuje se současnými dlouhotrvajícími obdobími sucha, které způsobují změny klimatu a které budou podle prognóz pokračovat. Míst kritických pro lodní dopravu je mnoho na české i německé straně. Německá vláda schválila Celkovou koncepci Labe, podle níž se nemají na řece stavět jezy. Žádné opatření navíc nesmí odporovat ochraně přírody, ekonomické či dopravní cíle jsou zde rovnocenné s cíli ochrany životního prostředí.

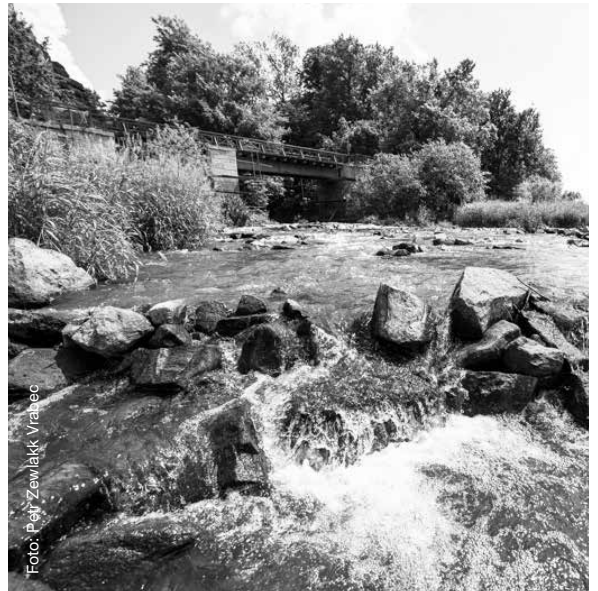

Foto: Petr Zewiáček Vrábec

Foto: Petr Zewiáček Vrábec

a kolem turistických lodí, které mají výrazně menší ponory než lodě nákladní.

Pro přepravu nákladu pak navrhujeme využívat stávající infrastrukturu.

Spodní úsek Labe a jeho okolí patří mezi nejzávažnější přírodní lokality v Česku. V Arnice chceme tento evropský klenot zachovat a zabránit jeho zničení výstavbou zbytečných jezů. Pomozte nám v našem

snahy svým podpisem na

www.zivelabe.cz.

ARNIKA
OCHRANA PŘÍRODY

Nikol Krejčová

Iris Brunar: Labe si zaslouží naši ochranu

Otázka stavby jezů na Labi, ochrany řeky a jejího okolí není tématem jen pro Českou republiku. Jaká je situace a plány na německé straně jsme se ptali členky spolku BUND Iris Brunar.

Tématem Labe se zabýváte už dlouho, všichni u vás děláte spoustu skvělé práce. Co byste chtěla k tématu říct na úvod?

Labe je výjimečná řeka, na 550 kilometrech je přirozeně tekoucí, s velkou dynamikou. I krajina kolem je mimořádná, s množstvím lesů a zároveň písčnými plážemi, které zvou ke koupání. Nedotčená příroda a krásná krajina kolem Labe jsou důvodem, proč sem ročně zavítají stovky tisíc návštěvníků.

Krajina kolem Labe je chráněná, jsou tu dva národní parky a rezervace UNESCO s rozlohou kolem 400 km - největší, jakou v Německu máme. Řeka a její břehy jsou chráněny programem EU Natura 2000 pro její bohatou biodiverzitu.

Jak dlouho se zabýváte problematikou Labe?

Ohledně Labe jsem začala být aktivní na začátku roku 2002, a to jako mluvčí občanské iniciativy „Pro Elbe“. Pak jsem měla příležitost zorganizovat sedmidenní plavbu, během které jsme urazili 175 km. Byla to pozoruhodná akce pro asi 150 lidí, které jsme informovali o situaci, diskutovali o ekologických důsledcích a smyslu staveb kolem Labe, které mají za cíl zvýšit jeho splavnost. Nyní víme, že tyto plány selhaly - pro

Foto: Petr Zewlakk Vrabec

celoroční splavnost by bylo zapotřebí 23 až 30 jezů...

To je plán pro budoucnost Labe v Německu?

Ne, vůbec ne. Na rozdíl od České republiky se v Německu neplánují žádné stavby na řece, z ekologických i ekonomických důvodů. Německá vláda nás o tom v minulosti ujistila při několika příležitostech, naposledy v obecném konceptu pro Labe. Co se týče jeho splavnosti, současným cílem je plavební

hloubka 1,40 metru¹⁾, což s sebou ale nese i jistá omezení: nezbytným požadavkem je určitý objem vypuštění vody. Chceme přitom dosáhnout i environmentálních cílů, které se česká vláda snaží neúnavně obházet.

V minulých letech nebylo možné dosáhnout plavební hloubky, přestože za posledních 20 let bylo investováno 400 milionů eur na tak zvanou rekonstrukci splavného toku (a dalších 200 milionů do přístavů). Takže minimální hloubka vody není ani tak cíl, jako spíš přání, nikdo ji nemůže zaručit. Ochrana Labe má také silnou podporu veřejnosti, ne jen odborníků, ale i laiků, kteří bojují za Labe a okolní krajinu, dělají demonstrace podél řeky a podobně.

Dalším velkým tématem je lodní přeprava. Jaká je situace v Německu?

Do řek a kanálů už se investovaly miliardy, objem zboží, které se převáží pomocí lodní dopravy ale neroste, zastavil se na zhruba 230 milionech tun za rok. Přestože celkový objem transportu nesmírně vzrostl, podíl lodní přepravy klesl ze 30 % v 60. letech na méně než 10 % v současnosti. Jinými slovy, za více než 50 let snah o přesunutí transportu ze silnic na řeku se to nepodařilo.

V případě Labe je tento neúspěch ještě markantnější. Podle předpokladů z roku 1999 se zde mělo v roce 2010 převážet až

Foto: Petr Zewlakk Vrabec

¹⁾ Vybudováním jezu v blízkosti Děčína by se mělo dosáhnout hladiny řeky 1,90 m s plavební hloubkou 1,40 m (0,5 m je povinná marže při plavbě). Sousední německý segment má minimální hloubku jen 1,20 m.

Foto: BUND

Iris Brunar pracuje v BUND jako osoba odpovědná za styk s veřejností ve státním výkonném výboru a stará se o zachování přírody a biodiverzitu v oblastech volně tekoucích řek, zejména Labe.

23 milionů tun zboží za rok, v loňském roce to ale bylo jen 0,26 milionů, což je historické minimum.²⁾ Proč? Protože se to zjevně nevyplatí. Nedá se totiž předvídat déle než na pár týdnů dopředu, jestli bude řeka splavná. Logistiku tak nelze naplánovat v dlouhodobějším měřítku. Nákladní a vlakový typ přepravy je spolehlivý, což je nezbytné.

Víte, kolik procent zboží přepravovaného z ČR do Německa využije lodní dopravu?

Téměř 80 % se přepravuje vlakem a 20 % nákladními auty, takže skoro nic. Loni to bylo 0,1 milionů tun, možná ještě míň. Na Labi jsou dlouhá období, kdy je málo vody, od roku 2014 je to každý rok kolem šesti měsíců. Nikdy nevíte, kdy bude pro přepravu dostatek vody.

Jsou tato sucha horší než v předchozích letech?

Tato období byla vždycky. Co se v posledních letech změnilo je, že v zimě bývá málo sněhu a na jaře jsou zřídka povodně, které by znovu naplnily mokřady. Fáze nízké vody tedy začíná už zkraje roku a trvá pak déle.

„Návštěvníci sem jezdí především díky unikátní přírodě a nádherné krajině. To má samozřejmě i ekonomický význam, lidé žijící v okolí řeky z toho můžou profitovat.“

Jaká je budoucnost Labe?

To je dobrá otázka. Chtěli bychom, aby se na Labe začalo pohlížet jako na součást nádherné přírody, ne jen jako na splavnou řeku. Mimochodem, v každém průzkumu respondenti uvádějí, že jsou pro ně přirozené řeky a jejich okolí důležité. Uvědomují si jejich význam a chtějí, aby byly chráněny. Víze BUND, jak by Labe a jeho okolí mohlo vypadat v roce 2050 vychází z faktu, že sem návštěvníci jezdí především díky unikátní přírodě a nádherné krajině. To má samozřejmě i ekonomický význam, lidé žijící v okolí řeky z toho můžou profitovat. Podle údajů, které mám k dispozici, navštíví Labe

290 000 turistů za rok a zůstanou zde v průměru šest dní. Obrat je působivý: 120 milionů eur za rok. Přitom stát prakticky neinvestuje do turistické infrastruktury. Mohlo by se zde oživit rybaření a region Labe by se tak stal modelem udržitelnější ekonomiky.

V Praze a některých dalších českých městech je snaha zpřístupnit řeku a její okolí pro posezení, trávení volného času. V případě měst na Labi to není tak časté. Města jako Ústí nad Labem nebo Děčín mají sice pěknou krajinu kolem řeky, tato místa však nejsou moc využívána.

Možná je to i otázka infrastruktury. Třeba v Drážďanech se dá jít k řece přímo, je tam prostor pro cyklisty, zatímco v Děčíně nebo Ústí je náročnější dostat se přímo k řece. Ta je zde určena spíše pro lodě a transport, než pro trávení volného času.

Přirozená řeka je něco, co dělá město velmi atraktivním. Skvělým příkladem je Isar

Foto: Petr Zewiakk Vrábec

Foto: Petr Zewiakk Vrábec

²⁾ Údaje Správní rady pro vodní a námořní přepravu z Magdeburgu - jediného místa, kde jsou shromažďovány údaje o přepravě mezi Saskem a Českou republikou.

v Mnichově, kde investovali 25 milionů eur na 8 kilometrů přírodní řeky. Ta je oblíbenou součástí města a mnoho lidí zde tráví čas, především za hezkého počasí.

Chtěla byste dodat něco na závěr? Jaké jsou plány BUND ohledně Labe?

BUND se na jednu stranu snaží zvyšovat povědomí o situaci kolem řeky, zároveň ale děláme i projekty, které ukazují, že naše nápady fungují. Třeba udržitelná ochrana proti povodním nebo to, jak říční krajina v blízkosti přírody dokáže region zatraktivnit. Labe a jeho okolí si zaslouží ochranu - prospěch z toho budou mít i regiony kolem řeky a lidé, kteří zde žijí. ■

ARNIKA
OCHRANA PŘÍRODY

Nikol Krejčová

Foto: Petr Zevliak/Vrabece

Mobilní aplikace AskREACH zjišťuje obsah toxických látek ve výrobcích

Arnika od jara sleduje problematické chemické látky ve výrobcích jednoho z českých výrobců outdoorového vybavení. Jedná se o potenciálně toxické látky, které v EU ještě nejsou omezeny. Existuje pouze povinnost prodejce či výrobce sledovat je ve svém dodavatelském řetězci a na vyžádání je sdělit spotřebiteli.

Foto: Arnika

Celý proces by však měla výrazně zjednodušit připravovaná mobilní aplikace. Ta je vytvářena v rámci evropského projektu AskREACH pro všechny země EU. Každý spotřebitel bude moci naskenovat čárový kód výrobku a odeslat dotaz výrobcí či prodejci, nebo rovnou dostane informaci o přítomnosti potenciálně škodlivých látek ve výrobku do svého telefonu.

Pro firmy je taková aplikace velkým přínosem. Sledovat tyto látky se totiž do dvou let stává zákonnou povinností pro všechny firmy, které prodávají či vyrábějí výrobek s obsahem jedné z tzv. SVHC látek v množství více než 0,1 hmotnostních procent. Důvodem je zejména snaha Evropské unie povzbudit větší materiálové využití recyklovaného odpadu. Zpracovatelé vytříděných odpadních materiálů proto musí vědět, zda výrobek obsahoval nějaké látky, které by nebylo vhodné dále recyklovat a využívat.

Pro spotřebitele je to také velmi cenná informace a právě tlak spotřebitelů po bezpečnějších výrobcích vede k rychlému nahrazování toxických látek bezpečnějšími alternativami. To je cílem jak připravované

mobilní aplikace, která bude spuštěna v dubnu 2019, tak evropské chemické a odpadové legislativy.

Projekt AskREACH je financován EU LIFE programem (č. LIFE16 GIE/DE/000738) a projekt „Fragen Sie REACH“ je financován Deutsche Bundesstiftung Umwelt. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY
Karolína Brabcová

Ukrajina chce dýchat

Arnika zahájila v roce 2018 spolupráci s občanskými iniciativami na východě Ukrajiny: v Charkově, Dnipro, Záporoží, Krivém Rohu a Mariupolu. Jedná se o města, která kromě blízkosti fronty dělící Ukrajinu od jejich okupovaných území spojuje také sovětské průmyslové dědictví. O centra těžkého průmyslu, chemických závodů a metalurgie, jejichž obyvatelé jsou již desítky let vystaveni extrémnímu znečištění ovzduší. Kombinace spalování uhlí v elektrárnách a továrnách a spalování odpadů a automobilové dopravy zde podle celosvětového srovnání WHO zapříčinilo v loňském roce 120 úmrtí na 100 tisíc obyvatel.

Závody, které poskytují v každém městě práci tisícům lidí, mají podobnou vlastnickou strukturu: majitelem oceláren v Mariupolu, záporožského Zaporizhstalu a dněprovské teplárny je ukrajinský oligarcha Rinat Achmetov, dněprovská ocelárna Evraz patří oligarchovi Viktoru Pinčukovi, ocelárna Petrovka ve stejném městě skupině ruských miliardářů. Movitě majitele, až na vzácné výjimky, charakterizuje výrazná neochota investovat do ekologizace zastaralých provozů (některých i z období před druhou světovou válkou), což má přímé dopady na zdraví a každodenní životy milionů Ukrajinců. Obyvatelé znečištěných měst často trpí astmatem, respiračními onemocněními, statistiky z městských poliklinik uvádějí výrazný nadprůměr onkologických onemocnění ve srovnání s lokalitami s nižší koncentrací těžkého průmyslu.

V těchto městech Arnika spolu s experty z Vysoké školy chemicko-technologické v Praze během květnové mise odebrala celkem 90 vzorků říčních sedimentů a písku z dětských hřišť. Analýzy, které budou zveřejněny na podzim, potvrdí přesnou

Foto: Stanislav Krupar
Expert z Vysoké školy chemicko-technologické odebírají vzorky říčních sedimentů. Dnipro, Ukrajina, 2018

koncentraci toxických těžkých kovů. Během spolupráce s místními aktivisty se ukazuje, že ukrajinským občanům chybí nástroje, které mohou v boji za svá práva běžně užívat lidé v zemích EU. Závažným problémem je například úplná absence spolehlivého monitoringu. Obyvatelé dotčených měst špatnou kvalitu ovzduší sice pociťují na vlastní kůži, nikdo ale přesně neví, co a v jakých koncentracích dýchá. Ekologická inspekce na Ukrajině je zcela nefunkční a oficiální údaje nespolehlivé. Právě tady vidí Arnika možnost, jak konkrétně může svým

ukrajinským partnerům pomoci: nezávislé vzorkování provedené zahraničními experty může být prvním krokem ke zjištění skutečného stavu znečištění. Data, která místní iniciativy od Arniky získají, mohou v budoucnu posloužit jako argumentační báze pro případné soudní spory, vyjednávání s úřady či samotnými znečišťovateli.

Díky mezinárodní spolupráci se zeměmi, jako je Ukrajina, si lze uvědomit, jak zásadní roli v regulaci znečištění hraje legisla-

tivní rámec. Příklad velkých znečišťovatelů působících v rámci a za hranicemi EU ukazuje, že každý z nich se chová tak, jak mu umožňují zákony dané země. Před aktivními občany bojujícími o to, aby se Ukrajina mohla nadechnout, tak stojí nelehký úkol: pokusit se změnit legislativu tak, aby došlo k omezení znečištění ovzduší v průmyslových regionech Ukrajiny na míru odpovídající regulacím v zemích EU.

Kateřina Krejčová

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 2/2018 vyšlo v červenci 2018 v nákladu 1000 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Dělnická 13, Praha 7, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Eva Orcígrová, spolupracovníci: Vít Vebr, Nikol Krejčová, Martin Holzkecht, Vendula Zahumenská, Milan Havel, Vlastimil Karlík, Karolína Brabcová, Kateřina Krejčová, Václav Orcígr, Lenka Petřílková Mašková a pobočky Arniky. Adresa redakce je totožná s adresou vydavatele. Grafický design – Anna Frajtová – anna@designbox.cz, DTP – Andrea Klátilová. Foto na obálce: Pavla Zelenková. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Vydání tiskoviny vzniklo za finanční podpory Hlavního města Prahy, Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zahraničních věcí v rámci Programu transformační spolupráce ČR.

TRANSITION

Ministerstvo životního prostředí

Ať se nám to líbí nebo ne, se změnou klimatu a postupným oteplením planety, které s sebou nese extrémní teplotní i srážkové výkyvy, musíme do budoucna počítat. Specificky postihuje globální změna klimatu města, která svým charakterem zástavby, zvýšenou dopravou i nižší mírou zeleně vytvářejí tepelné ostrovy. Pro jejich obyvatele se vlny letních veder stávají stále hůře zvladatelné. Teplotu ale pomáhají snižovat třeba zelené balkóny nebo terasy. Větší význam mají ozeleněné vnitrobloky, zelené střechy a fasády, komunitní zahrady a zahrádkové osady, polopropustné povrchy parkovišť, barevné ladění fasád nebo velké lesoparky s vodními prvky. Všechna tato opatření i mnohá další jsme zahrnuli do druhého ročníku naší ankety, s jejíž pomocí chceme adaptační opatření popularizovat a zvýšit tak povědomí o tom, jak se ve městě připravit na změnu klimatu. Podívejte se sami na některá z nich a pro to nejsympatičtější hlasujte na webu zmenyprahy.cz/klimatizace.

Revitalizované koryto Rokytky patřilo v loňském ročníku ankety k nejpoblárnějším opatřením. Řeka díky meandrům získala přírodnější charakter a zvýšila se retenční schopnost okolní krajiny.

Parky patří mezi úplně nejdůležitější opatření. Například Stromovka je svojí rozlohou i charakterem s množstvím zeleně a vodních prvků opatřením celoměstského významu.

Pražské vnitrobloky mají obrovský klimatizační potenciál. S jejich revitalizací se pomalu začíná, většinou ale z iniciativy místních. Vnitroblok v Železně v centru Prahy je výsledkem práce mnoha desítek let.

Zahradní kolonie na Ořechovce patří mezi nejstarší v Praze a představuje zásadní klimatizační opatření. Bohužel dlouhodobě čelí tlakům developerů a ani návrh budoucího Metropolitního plánu Prahy ji dostatečně nechrání před možným zastavěním.

Pítka, komunitní zahrada nebo park? Hlasujte pro své oblíbené klimatizační opatření v anketě Arniky na www.zmenyprahy.cz/klimatizace

Pítka jsou drobná, ale nesmírně důležitá opatření pro akutní pomoc uprostřed horkého města. Tohle najdeme u metra Malostranská.